

Régészkedés a Stellarium segítségével

Nemrégiben olvastam egy 2017-ben megjelent cikket (Martin B. Sweatman és Dimitrios Tsikritsis: Decoding Göbekli Tepe with archaeoastronomy: What does the fox say?), amelyben a szerzők közreadnak egy elméletet arról, mi lehetett néhány ősi építmény jelentése és célja. Alátámasztásul az ingyenes Stellarium programot, illetve az ősi településről az interneten elérhető képeket használták.

A Törökország déli részén található Göbekli Tepe közelében talált, körökbe rendezve felállított kőoszlopokról van szó, amelyekben érdekes faragások láthatók. Ezek az oszlopok a világ eddig ismert legrégebbi „templomának” maradványai lehetnek, a radiokarbon vizsgálatok szerint valamikor i. e. 10 000 körülről (a híres Stonehenge „csak” i. e. 2500 környékén épült). Az építmény lényegében egy ovális kőfal, beleágyazott 11 kőszlappal, melynek közepén még két oszlop áll egymással szemben. Több hasonló építményt is feltártak a területen, melyeket a kutatók sorszámokkal láttak el.

A szerzők feltevése szerint az építmény egy kataklizmának állít emléket; az oszlopokon található faragások egy része csillagképeket, más részük csillagászati eseményeket, a kataklizma bekövetkeztének „ dátumát” jelölik. Elméletük alátámasztásra a Stellarium programot használták.

Az időközben összegyűlt mérések és adatok szerint i. e. 10 800 környékén a Tauridák meteorraj létrehozó szülőégitest, egy nagyjából 1,5 km méretű aszteroida ütközött a Földdel. A katasztrofális esemény után „nukleáris tél” jellegű utóhatást szenvedett el a bolygó élővilága (a benne lebegő por és füst miatt kevésbé átlátszóvá váló légkör globális lehűlést és a növényzet csökkenését eredményezte). A régészeti leletek alapján állat- és növényfajok haltak ki, tűntek el hirtelen, az ezt követő, közel ezer éves időszak-

ban. A vadászatból és gyűjtögetésből élő emberek számára ezek ínséges idők voltak.

A cikkben leírtak alapján Göbekli Tepe építményeit létrehozó civilizációról feltételezhetjük a következőket. Nagyon régóta végeztek csillagászati megfigyeléseket, mert az építményeket a „régí” sarkcsillagokra (Deneb i. e. 16 000 körül, Vega i. e. 12 000 körül) tájolták. Az oszlopokra faragott állatok (a kígyók kivételével) csillagokat, csillagképeket jelképeznek. A 43-as oszlop nagy valószínűséggel az i. e. 10 950±250 évre utal, amikor egy meteorbecsapódás következhetett be, az oszlop valószínűleg ezt az eseményt és bekövetkezésének dátumát rögzíti. A fej nélküli férfi ezen az oszlopon valószínűleg azt jelzi, hogy ez az esemény (sokaknak) halálos kimenetelű volt. Az, hogy hatalmas erőfeszítéssel elkészítették az építményeket, sok-sok évvel később arra utal, hogy mély nyomot hagytak a kultúránkban.

A 18-as oszlop szimbolikája (és a róka többszöri ábrázolása, nem csillagképként) arra utalhat, hogy ez az esemény kozmikus eredetű lehetett. A figura övcsatja, az öv hátsó részén levő „fogvatkozás”, illetve a kígyó szimbólumok jelenthetik azt, hogy ez az esemény egy üstökössel történő találkozás (annak becsapódása) lehetett.

A 2-es és 38-as oszlopok, a rajta jelölt csillagképek alapján a Tauridák meteorraj iránti különleges érdeklődésre utalhatnak, feltehetőleg azért, mert ennek egy tagja okozta a megörökített, katasztrofális becsapódási eseményt.

A magyar nyelvű összefoglaló teljes terjedelmében, a hivatkozott képanyagokkal együtt a csillagaszat.hu hírportál Csillagásztörténet rovatában található meg.

Valkai Sándor